

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تأییدیه هیات داوران

اعضای هیئت داوران، نسخه نهائی پایان نامه آقای:

محمد امیری قر

را با عنوان:

مطالعات ادبی دکتر محمد حسین علی الصغیر در حوزه قرآن کریم

از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد تأیید می کند.

اعضای هیئت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
استاد راهنما	خلیل پروینی	دانشیار	
استاد مشاور	عباسی متقی زاده	استادیار	
استاد مشاور	-	-	
استاد ممتحن	کاووس روحی بزندق	استادیار	
استاد ممتحن	عبدالحسین فقهی	استادیار	
نماینده گروه	کاووس روحی بزندق	استادیار	

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عنوان پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی یا هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می‌باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می‌باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده‌ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده‌ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین‌نامه‌های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته‌ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب..... دانشجوی رشته..... در سال تحصیلی..... ورودی سال تحصیلی..... مقطع..... دانشکده..... علم..... دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته‌های علمی مستخرج از پایان‌نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آئین‌نامه فوق‌الذکر به دانشگاه وکالت و نمایندگی می‌دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هر گونه امتیاز دیگر و تفسیر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله بر اساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هر گونه اعتراض را از خود سلب نمودم»

امضا:.....
تاریخ:.....

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته *زبان و ادبیات عرب* است که در سال *۱۳۹۰* در دانشکده *ادبیات و علوم انسانی* دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم/جناب آقای دکتر *خلیل پورینی*، مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر *علی عفتی راده* و مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر *از آن دفاع شده است.*»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب *محمد امیری فر* دانشجوی رشته *زبان و ادبیات عرب* مقطع *کارشناسی ارشد*

تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی:

محمد امیری فر

تاریخ و امضا: *۱۳۹۵/۱۱/۲۰*

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عربی

مطالعات ادبی دکتر محمد حسین علی الصغیر در حوزه قرآن کریم

نگارنده:

محمد امیری فر

استاد راهنما:

دکتر خلیل پروینی

استاد مشاور:

دکتر عیسی متقی زاده

بهمن ماه ۱۳۹۰

تقدیم

تقدیم به پدر و مادر عزیز و مهربانم

آنان که با روح بزرگ و پاک روستائی شان

زمینه ساز ادامه تحصیل تا این مرحله بودند

و برای موفقیت من در این راه از بیچ کوششی فروگذار نکردند.

و تقدیم به همسر فداکارم

که بار گران دوری و مشغله فراوانم

چیزی از محبتش نکاست

و در سختی های این راه بهم و همراهم بود.

شکر و قدردانی

بارها، تورا سپاسگزارم که به من توفیق دادی تا گامی هر چند ناچیز، در راه خدمت به کتاب مینت بردارم؛ و از حضرتت خواهانم این تلاش ناخیزولی خالصانه را با رحمت بی‌نهایتی خویش بپذیری؛ به امید اینکه مورد استفاده دیگران قرار بگیرد و خود نیز در روز واپسین، (یوم لایق مال بولابون * الامن اتی الله بقلب سلیم) در زمره خادین کتابت قرار بگیرم.

حال که این پژوهش مختصر به پایان رسید، وظیفه خود می‌دانم تا از تمام کسانی که در راه کسب دانش، این راه مقدس، مرا یاری کرده‌اند و برگردن من حق معلمی و اسادی دارند، شکر نمایم. به ویژه استاد بزرگوارم دکتر خلیل پروینی، کسی که علاوه بر راهنمایی من در این پژوهش، مرا به عنوان یک برادر کوچک تر پذیرا بودند و در طی مراحل تصویب پروپوزال و نوشتن پایان نامه با سعی صدرم یاری کردند و هم چنین از استاد مشاور عزیز و بزرگوارم دکتر عیسی مفتی زاده و استاد و همسر من نیز شکر ویژه دارم.

جای آن دارد که علاوه بر اساتید بزرگوارم در دانشگاه تربیت مدرس، از دانشجویان خوابگاه زعفرانیه نیز که در ویرایش، تایپ و تنظیم پایان نامه مرا یاری کردند و در ایجاد آرامش در خوابگاه از بیچ کوششی فریادگزار کردند، نیز شکر نمایم.

چکیده

پژوهش در باب ساخت زبانی قرآن کریم در دوران معاصر از استقبال زیادی برخوردار است و یکی از کسانی که در عصر کنونی، در این زمینه دارای تألیفات گرانسنگی است، دکتر محمد حسین علی الصغیر نویسنده، ادیب و شاعر معروف شیعی عراقی می‌باشد. از آنجایی که آثار ایشان در ایران و حتی کشورهای عربی، کمتر مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است، لذا در پژوهش حاضر سعی شده است، علاوه بر معرفی این نویسنده قرآنی، مطالعات ادبی وی در حوزه‌های بلاغت عربی، نقد ادبی، تصویر هنری و موسیقی قرآنی، با مطالعه‌ی دقیق آثار وی، از لابلاهای کتاب‌های ایشان استخراج گردد و مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد. بنابراین روش تحقیق در پژوهش حاضر بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای و تجزیه و تحلیل داده‌ها و به روش توصیفی-تحلیلی خواهد بود.

به طور کلی، از ویژگی‌های بارز مطالعات ادبی ایشان در حوزه قرآن کریم می‌توان به گرایش وی به تجدید، جامعیت و شمول در ارائه‌ی مباحث، استناد به سخنان ائمه اطهار(ع)، بررسی‌های موشکافانه و تطبیقات عملی، تلاش برای اثبات اصالت موضوعات مختلف در ادبیات کلاسیک عرب، بررسی موضوعات بر اساس سیر تاریخی و ... اشاره کرد. اما مطالعات موردی ایشان در حوزه‌های مذکور، ویژگی‌های منحصر به فردی دارد که در مورد مطالعات بلاغی ایشان، ارائه دیدگاه جدید در مورد پیدایش این علوم، تجدید در علم معانی و مجاز مهم‌ترین جنبه این مطالعات است. در حوزه نقد ادبی نیز وی برای نخستین بار نظریات نقد ادبی اروپایی و عربی را به صورت خلاصه حول سه محور تصویر هنری، قضیه لفظ و معنی و دلالت الفاظ گردآوری کرده و به آن صبغه قرآنی داده است. در مورد تصویر هنری، علاوه بر ذکر تعاریف متعدد این اصطلاح، به نقد آن می‌پردازد و خود یک تعریف منطقی از آن ارائه می‌دهد. و در حوزه علم آواشناسی علاوه بر جامعیتی که وی در ارائه مباحث مختلف این علم دارد، تطبیقات عملی و حلاجی شواهد قرآنی متعدد که بیش از نیمی از کتابش را به خود اختصاص می‌دهد، ویژگی منحصر به فرد این کتاب محسوب می‌شود.

کلید واژه‌ها: محمد حسین علی الصغیر، بلاغت عربی، نقد ادبی، تصویر هنری، موسیقی قرآن.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	فصل اول: مقدمه و کلیات
۲.....	۱-۱- مقدمه
۴.....	۱-۱-۱- اهداف
۴.....	۱-۱-۲- سوالات تحقیق
۵.....	۱-۱-۳- فرضیه ها/ پیش فرض ها
۵.....	۱-۱-۴- مواد و روش انجام تحقیق
۶.....	۱-۱-۵- جنبه جدید بودن و نوآوری
۶.....	۱-۱-۶- پیشینه تحقیق
۱۰.....	۱-۱-۷- مشکلات پژوهش
۱۱.....	۱-۱-۸- نگاهی گذرا به زندگی دکتر محمد حسین علی صغیر
۱۱.....	۱-۱-۸-۱- نام و نسب و دوران تحصیل
۱۳.....	۱-۱-۸-۲- مدارک و جوایز علمی
۱۶.....	۱-۱-۸-۳- تألیفات
۲۰.....	فصل دوم: مفاهیم نظری
۲۱.....	۱-۲- تعریف ادب
۲۳.....	۲-۲- بلاغت
۲۸.....	۳-۲- نقد ادبی
۳۰.....	۴-۲- تصویر هنری
۳۳.....	۵-۲- موسیقی کلام در قرآن

فصل سوم: مطالعات بلاغی محمد حسین علی صغیر	۳۸
۱-۳- پیش‌درآمدی بر مطالعات بلاغی معاصر در حوزه قرآن کریم	۳۹
۲-۳- پیدایش علوم بلاغی از دیدگاه دکتر صغیر	۴۰
۲-۱-۳- علم معانی از دیدگاه دکتر صغیر	۴۵
۱-۳-۳- تقسیم‌بندی مباحث علم معانی توسط دکتر صغیر	۴۸
۲-۳-۳- ادوار علم معانی تا دوران عبدالقاهر جرجانی	۵۰
۱-۲-۳-۳- علم معانی و سیبویه	۵۰
۲-۲-۳-۳- علم معانی از ابن قتیبه تا ابن فارس	۵۲
۳-۲-۳-۳- عبدالقاهر جرجانی و علم معانی	۵۳
۳-۳-۳- ریشه علم معانی و معانی النحو از دیدگاه دکتر صغیر	۵۵
۴-۳- علم بیان از دیدگاه دکتر صغیر	۶۱
۱-۴-۳- مجاز	۶۷
۱-۱-۴-۳- تقسیم‌بندی مجاز از دیدگاه دکتر صغیر	۶۸
۲-۴-۳- تشبیه	۷۳
۳-۴-۳- استعاره	۷۴
فصل چهارم: مطالعات نقدی دکتر صغیر	۷۸
۱-۴- تصویر هنری	۸۰
۱-۱-۴- اهمیت تصویر هنری	۸۰
۲-۱-۴- دکتر صغیر و نقد و بررسی دیدگاه‌های ناقدان قدیمی در حوزه تصویر هنری	۸۱
۳-۱-۴- تصویر هنری از نظر ناقدان معاصر و نقد دیدگاه‌های ایشان توسط دکتر صغیر	۸۳
۴-۱-۴- تصویر هنری در امثال قرآنی از دیدگاه محمد حسین علی صغیر	۸۶
۵-۱-۴- نگاهی به کتاب «الصورة الفنية في المثل القرآني»	۸۹

- ۹۲..... ۱-۵-۱-۴- تعداد امثال قرآنی
- ۹۳..... ۲-۵-۱-۴- تقسیم‌بندی امثال قرآنی
- ۹۴..... ۳-۵-۱-۴- تصویر هنری در مثل قرآنی و عناصر آن
- ۹۶..... ۲-۴- قضیه لفظ و معنی
- ۹۷..... ۱-۲-۴- گروه اول
- ۹۹..... ۲-۲-۴- گروه دوم
- ۱۰۱..... ۳-۲-۴- گروه سوم
- ۱۰۲..... ۴-۲-۴- گروه چهارم
- ۱۰۳..... ۳-۴- دلالت الفاظ
- ۱۰۳..... ۱-۳-۴- تعریف لغوی و اصطلاحی دلالت
- ۱۰۴..... ۲-۳-۴- دلالت صوتی:
- ۱۰۶..... ۳-۳-۴- دلالت اجتماعی
- ۱۰۸..... ۴-۳-۴- دلالت ضمنی
- ۱۱۰..... ۵-۳-۴- دلالت حاشیه‌ای
- ۱۱۴..... فصل پنجم: مطالعات آواشناسی دکتر محمد حسین علی صغیر
- ۱۱۵..... ۱-۵- تاریخ علم آواشناسی
- ۱۱۹..... ۲-۵- قرآن و آواشناسی
- ۱۲۱..... ۱-۲-۵- آواشناسی در فواتح سور قرآنی
- ۱۲۳..... ۲-۲-۵- وقف و نقش آوایی آن در قرآن
- ۱۲۴..... ۳-۲-۵- ادغام و نقش آوایی آن در قرآن
- ۱۲۶..... ۴-۲-۵- اصطلاح فاصله در قرآن
- ۱۲۸..... ۵-۲-۵- فاصله‌های قرآنی از نظر صوتی

۱۲۹.....	۵-۲-۶- هم‌آهنگی آوایی در فاصله قرآنی
۱۳۳.....	۵-۲-۷- دلالت آوایی در قرآن.....
۱۳۴.....	۵-۲-۷-۱- مهم‌ترین مظاهر دلالت آوایی در قرآن.....
۱۵۱.....	فهرست منابع.....
۱۶۲.....	خلاصه پایان نامه به زبان عربی
۱۷۷.....	چکیده انگلیسی پایان نامه

فصل اول: مقدمه و کلیات

۱-۱- مقدمه

اغلب متون دینی متون ادبی ویژه‌ای هستند و برای تأثیر بر مخاطب، از اسلوب خاص و ساختار تصویرگرانه بهره می‌گیرند. قرآن کریم، در شیوه بیان، سازوکارهای زبان ادبی را به کار بسته است.

در هنر و به ویژه هنر بیانی، غایت آن است که مخاطب به دو قوه عقل و احساس تحریک گردد و با برانگیخته شدن عاطفه‌اش، پذیرای پیام گردد. زبان قرآن که زبان هدایت و شورانگیزی است، از ابزارهای زبانی برای شوراندن درون مخاطبان خود فراوان استفاده کرده است. استفاده بسیار از توانمندی‌های زبان از جمله تشبیه، استعاره، مجاز، تمثیل، تجسیم و تصویر همه در راستای یک هدف است: برانگیختن عاطفه‌ها و شوراندن درون.

قرآن کریم در راستای هدفی متعالی، که همان هدایت و تربیت و رسیدن به حقیقت است، کوشیده است از تمام توانمندی‌های زبان عربی، ولی برتر و فراتر از ساختار زبان عربی بهره گیرد. لذا زبان ادبی و فصیح و استوار این کتاب آسمانی از همان آغاز نزول مورد توجه مسلمانان و حتی غیر مسلمانان قرار گرفته است.^۱

هنر و قدرت بیانی در متن قرآن کریم، از دانش بشری فراتر رفته به گونه‌ای که نوعی از اعجاز و نمونه‌ای جدید در بیان عربی به شمار می‌رود، که هیچ متنی به پای آن نمی‌رسد.^۲

۱. سیدی، سید حسین: مؤلفه‌های تصویر هنری در قرآن، فصل‌نامه اندیشه دینی دانشگاه شیراز، تابستان ۱۳۸۷.
۲. الصغیر، محمد حسین علی: نظرات معاصره فی القرآن الکریم، دار المؤرخ العربی، الطبعة الأولى، بیروت - لبنان، ۲۰۰۰م، ۶۵.

قرآن کریم متنی الهی است که در زیبایی بیان، دقت عبارات، عمق معنی و چینش الفاظ بی نظیر است و کتابی است که خداوند باری تعالی آن را به عنوان اعجازی در همه زمینه‌های تشریحی، بلاغی، سبک نوشتاری، تاریخی و ... بر سر راه انسان قرار داده است، و هیچ جایی برای شگفتی وجود ندارد که قرآن به عنوان بزرگ‌ترین کتاب عربی همه‌ی این موارد را با هدف دینی در خود جمع کرده است.

البته ارباب ادب و سخن‌دانان عرب، اعجاز قرآن را در گرو فصاحت و بلاغت والای آن دانسته‌اند.^۱ دکتر صغیر معتقد است که اعجاز بلاغی قرآن، در بین دیگر وجوه اعجاز، آشکارترین وجه آن است و در کنار آن دیگر وجوه اعجاز قرآن از قبیل اعجاز تشریحی، غیبی، اجتماعی، علمی، عددی، آوایی و اقناعی قرار دارند و قرآن هم‌چنان بر تارک آسمان زندگی بشر می‌درخشد.^۲

اکنون بیشتر از چهارده قرن از نزول این کتاب می‌گذرد و هم‌چنان از لحاظ افکار، مضمون و جنبه‌های بیانی، جدید و نو به نظر می‌رسد. پیشینیان مدت‌ها در این زمینه قلم‌فرسایی کردند و بعضی به گمان خود آخرین حرف را در این زمینه زدند، ولی هر روز افق تازه‌ای از زیبایی‌های این کتاب در مقابل چشمانشان آشکار شد و در دوران معاصر نیز نویسندگان زیادی در این زمینه پا به عرصه وجود گذاشتند؛ دکتر محمد حسین علی الصغیر یکی از نویسندگانی است که در دوران معاصر پا به این عرصه گذاشته و دارای تألیفات گران‌قدر و فراوانی در این زمینه است.

این پژوهش به دنبال آن است که مطالعات ادبی دکتر علی صغیر در حوزه قرآن را مورد بررسی قرار دهد؛ مطالعات ادبی شامل اعجاز بیانی و بلاغی قرآن که خود در برگیرنده چینش خاص واژگان قرآن و معانی آن و روابط بین صور بیانی (مجاز، استعاره، تشبیه، کنایه و رمز) می‌باشد و هم‌چنین شامل اعجاز صوتی قرآن، تصویر هنری و داستان‌های قرآنی و دیگر مباحث ادبی مطرح شده در کتاب‌های پیشینیان و معاصران می‌شود.

۱. معرفت، آیت الله محمد هادی: علوم قرآنی، انتشارات سمت، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۹. ش. ۲۱۳.

۲. الصغیر، محمد حسین علی: نظرات معاصرة فی القرآن الکریم، ۲۴-۲۳.

مطالعات ادبی استاد صغیر شامل حوزه‌های بلاغی قرآن و همچنین مسائل جدید مربوط به اعجاز بیانی قرآن از قبیل تصویر هنری در قرآن و موسیقی الفاظ می‌شود. شایان ذکر است که ایشان به بررسی تفکر نقدی نوین عربی و اروپایی نیز می‌پردازد و آن را با صبغه قرآنی مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد.

در حوزه بلاغی قرآن ایشان به بررسی استعاره، کنایه، تشبیه و رمز می‌پردازد و در زمینه مجاز برای اولین بار کتابی را به این موضوع اختصاص می‌دهد. البته ناگفته نماند که قبل از ایشان نیز کتاب‌هایی با عنوان مجاز القرآن وجود داشته، ولی این کتاب‌ها مجاز را به صورت عام در نظر گرفته‌اند یعنی مجازی که شامل استعاره و کنایه و... نیز می‌شود.

۱-۱-۱- اهداف:

- معرفی محمد حسین علی صغیر و آثار قرآنی ایشان
- بیان دیدگاه‌های جدید ایشان در حوزه مطالعات ادبی قرآن.
- تبیین جایگاه ایشان در این حوزه در بین معاصران.

۱-۱-۲- سوالات تحقیق:

۱. مهم‌ترین ویژگی مطالعات ادبی دکتر صغیر درباره موسیقی قرآن چیست؟
۲. مهم‌ترین دستاورد وی در زمینه صور بیانی چیست؟
۳. نقد ادبی و تصویر هنری در بین پژوهش‌های ایشان از چه جایگاهی برخوردار است؟
۴. پژوهش‌های ادبی دکتر صغیر در حوزه قرآن چه تفاوتی با پژوهش‌های معاصرین در این حوزه

دارد؟

۱-۱-۳- فرضیه ها/ پیش فرض ها:

۱. مهم‌ترین ویژگی این مطالعات جامعیت، شمول و نظم آن است؛ و کتاب وی در زمینه موسیقی قرآن در نوع خود بی‌نظیر است. ایشان پیشتازی عرب را در این زمینه با ادله بسیار و نقل قول از مستشرقین اثبات می‌کند و این موضوع را به‌صورت تاریخی بررسی می‌کند و مظاهر دلالت آوایی را با شواهد بسیار شرح می‌دهد.

۲. دکتر صغیر برای اولین بار کتابی مستقل در زمینه مجاز قرآن نوشت و آن را به صورت جداگانه از استعاره و تشبیه در یک کتاب مجزا مورد بحث و بررسی قرار داد. و همچنین تشبیه، استعاره و کنایه را با شواهد مثال قرآنی بسیاری در کتابی جداگانه مورد بررسی قرار داده است.

۳. ایشان اولین کسی است که نظریات نقد ادبی اروپایی و عربی را به صورت خلاصه حول سه محور تصویر هنری، قضیه لفظ و معنی و دلالات الفاظ گردآوری کرده و به آن صبغه قرآنی داده است.

۴. آنچه پژوهش‌های دکتر محمد حسین صغیر را از دیگران متمایز می‌کند، ذکر شاهد مثال‌های مختلف و تطبیقات موشکافانه ایشان و نقد آراء دیگران است، وی هر یک از شواهد را با دلایل متعدد شرح و بسط می‌دهد.

۱-۱-۴- مواد و روش انجام تحقیق:

این تحقیق با شیوه‌ی مطالعه‌ی کتابخانه‌ای و تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش توصیفی - تحلیلی صورت می‌گیرد. بدین صورت که نویسنده ابتدا کتاب‌های معاصر در این حوزه را به صورت گذرا بررسی کرده، سپس به تبیین دیدگاه‌های استاد محمد حسین علی صغیر در این زمینه خواهد پرداخت. آنگاه نوآوری‌های ایشان در این زمینه مشخص و توضیح داده خواهد شد.

۱-۱-۵- جنبه جدید بودن و نوآوری:

با بررسی های صورت گرفته از قبیل مراجعه به اساتید خبره و کارشناس در زمینه اعجاز و مراجعات مکرر به کتابخانه های متعدد دانشگاه ها و جستجو در سایت های مختلف، تاکنون تحقیقی یافت نشده است که به بررسی دیدگاه های این نویسنده معاصر در زمینه اعجاز ادبی و مطالعات نقدی و بلاغی وی در حوزه قرآن یا حتی زمینه دیگری پرداخته باشد، البته شایان ذکر است که سه کتاب ایشان تحت عنوان های «تاریخ القرآن»، «المستشرقون و الدراسات القرآنیة» و «المبادئ العامة لتفسير القرآن الکریم» در ایران به فارسی ترجمه شده است. این پژوهش علاوه بر معرفی این استاد قرآنی و معرفی آثار ایشان، نظریات این دانشمند بزرگ را در حوزه مطالعات ادبی قرآن به صورت مفصل مورد بحث، بررسی و ارزیابی قرار می دهد.

۱-۱-۶- پیشینه تحقیق:

زبان قرآن بر مسلمانان تأثیر خارق العاده ای داشت و برجستگی ها و جلوه های هنری و ابعاد گونه گون زیبایی - های آن در سخنان رسول خدا(ص) و ائمه اطهار(ع) و تابعان و عالمان صدر دو قرن نخست هجری مطرح شده است..

قرآن پژوهان مسلمان پژوهش در باب ساخت زبانی قرآن کریم و بررسی جنبه های زیباشناختی آن را از قرن دوم آغاز کردند. بررسی مجازها، تشبیهات، استعاره ها و زبان قرآن از دغدغه های مسلمانان قرن های نخست اسلامی بوده است.

متأخران همت خود را بدان معطوف داشتند که آن چه را درباره اعجاز قرآن گفته شده است، جمع آوری کنند. چنان که جلال الدین سیوطی در جلد دوم کتاب خود «الإتقان فی علوم القرآن» در فصل خاصی به عنوان «فصلی در وجوه اعجاز» به این کار دست زد.

در قرن بیستم، استاد امین الخولی (متوفی ۱۹۶۶) مبحث اعجاز بیانی قرآن را در سلسله دروس خود در دانشگاه مصر پی گرفت.

در دوران معاصر بدوی أحمد طبانۀ و دکتر مصطفی الصافی الجوینی در بحوث مختلف و کتاب‌های متعدد به این مهم پرداختند، بعد از ایشان سید قطب در سه کتاب «التصویر الفنی فی القرآن»، «مشاهد القیامۀ فی القرآن» و «فی ظلال القرآن»، و نظریه تصویر هنری را مطرح کرد.

در نوشته‌های اعجاز بلاغی در دوران جدید توجه به بیان جنبه هنری اعجاز و تأکید بر آن مشاهده می‌شود. این گونه آثار در دوران معاصر بسیار زیادند و در اینجا تنها به ذکر چند کتاب برجسته در این زمینه بسنده می‌شود.

- إعجاز القرآن و البلاغۃ النبویة، مصطفی صادق الرافعی
- النبأ العظیم، استاد عبدالله دراز
- الإعجاز البیانی للقرآن الکریم، عائشه عبد الرحمن بنت الشاطئ
- الظاهرة القرآنیة، استاد مالک بن نبی
- من بلاغۃ القرآن، دکتر أحمد أحمد بدوی
- التعبير الفنی فی القرآن، بکری الشیخ أمین
- الإعجاز القرآن البیانی، دکتر حفنی محمد شرف
- الإعجاز الفنی، عمر السلامی
- التعبير القرآنی، دکتر فاضل السامرایی
- المعجزة الخالدة، علامه سید هبة الدین شهرستانی

در مورد کتاب‌های دکتر محمد حسین علی صغیر، شایان ذکر است که از مجموعه کتاب‌های ایشان تنها سه کتاب «المبادئ العامة لتفسیر القرآن الکریم»، «تاریخ القرآن» و «المستشرقون و الدراسات القرآنیة» در ایران

توسط محمد صادق شریعت به زبان فارسی ترجمه شده و از سوی دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم منتشر شده است. و هم‌چنین استاد محمد علی مهدوی‌راد در مقاله‌ای تحت عنوان (سه کتاب در علوم قرآنی) به معرفی سه کتاب استاد صغیر می‌پردازد و می‌گوید: (از آثار صغیر در علوم قرآن این کتاب‌ها را می‌شناسیم: ۱. تاریخ القرآن ۲. المبادئ العامه فی تفسیر القرآن ۳. المستشرقون و الدراسات القرآنيه ۴. الصوره الفنيه فی المثل القرآنی) سپس ایشان به معرفی سه کتاب اول می‌پردازند.^۱

شایان ذکر است که برخی از کتاب‌های ایشان در حوزه علوم قرآنی در ایران به عنوان پایان‌نامه ترجمه شده است که به شرح زیر می‌باشد:

۱. «ترجمه و تحقیق قسمت اول کتاب (المبادئ العامه لتفسیر القرآن الکریم)» که توسط دانشجوی

کارشناسی ارشد رشته علوم قرآنی دانشگاه تهران؛ آقای محسن مشعل و به راهنمایی دکتر عبدالمهدی یادگاری در سال ۱۳۷۲ نگاشته و دفاع شده است و هم‌اکنون در بخش مرکزی کتابخانه دانشگاه تهران نگهداری می‌شود.

۲. «ترجمه و تحقیق قسمت اول کتاب (تاریخ القرآن) در کتاب (دراسات قرآنیة)». این پایان‌نامه را آقای

ولی‌الله معینی به راهنمایی استاد گرانقدر علوم قرآنی آقای دکتر سید محمد باقر حجتی در دانشگاه آزاد تهران به رشته تحریر درآورده و در سال ۱۳۷۴ دفاع کرده است.

۳. «ترجمه و تحقیق قسمت دوم (المبادئ العامه لتفسیر القرآن الکریم)»، عنوان پایان‌نامه‌ی دیگری است

که آقای مهدی کوهی اصفهانی و به راهنمایی استاد علی حجتی کرمانی در سال ۱۳۷۳ در دانشگاه تهران دفاع کرده است.

۱. مهدوی‌راد، محمدعلی: سه کتاب در علوم قرآنی، آینه پژوهش، شماره ۲۰.